

دانشگاه پیام نور

مرکز تهران جنوب

پایان نامه

برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد

رشته الهیات (فقه و مبانی حقوق اسلامی)

گروه علوم انسانی

بررسی جواز جاسوسی و حدود آن در فقه جعفری با تکیه بر آراء فقهای متأخر

استاد راهنما: دکتر محمدحسن شیبانی فر

استاد مشاور: دکتر قاسم جعفری

حمیدرضا عبدی لیفکونی

۱۴۰۲/۰۶/۲۰

بهمینا

شماره افتخاق پژوهش

با استناد از تعداد مجریان و مقالات این که عالم محضر خداست، او را در دگرگانی انسان در سلولهاش داشت، تمام مبداءش و پژوهش و نظریه است، جایگاه و انگیزه و اهداف و مقایسه فرسنگ آنتن بشری، و اعتبار بیات علمی، امکان و انجمنها و انگیزه پیام نور، مستند شریع، اصول ویرانه بنام نفاست های پژوهشی و مکرر در ادوار آن سخن گفتیم:

- ۱- اصل شصت جوی: تلاش در راستای پی جوی تعقیب و در کارهای آنتن (دوری از مرکز مبداء) بازی تعقیب.
- ۲- اصل ریاضت حقین: انزوا، رعایت کامل حقوق پژوهشگرانی (پژوهندگان انسان) و بیات و محظوظ است، در برابر صاحبان حق.
- ۳- اصل باکیت لوی و سنوی: تمهید ریاضت کاملی حقوق های و سنوی (انگیزه و کجی بکاران پژوهش).
- ۴- اصل صلاح می: تمهید رعایت صلاح می (درد نگرداشتن، بیشتر و دغدغه کمتر و کجی بر کار پژوهش).
- ۵- اصل رعایت انصاف و انان: تمهید اجتناب از مرکز مبداء بیادری غیر علمی و معانیت از احوال، انصاف و صلاح و انان.
- ۶- اصل رازداری: تمهید میانه از اسرار و اطلاعات همرازان، راز نگین، او کشود و کجی افزوده نماندنی بر خطا، تخلف.
- ۷- اصل انزوا: تمهید رعایت حریم، دوری از انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و فداکاری از مرکز حرس کلگی.
- ۸- اصل ترویج: تمهید رواج دانش و نتایج تحقیقات و انتقال آن به بکارگران علمی و دانشجویان به غیر از کارهای که منحرفان دارند.
- ۹- اصل برکت: انزوا، برکت جوی از مرکز غیر حرس های و اسلام موضع نسبت به کمال که حوزه علم پژوهش را در مبداء ای غیر علمی می آید.
- ۱۰- اصل رعایت انگیزگی با مذهب و تربیت.
- ۱۱- اصل رعایت اصول انقلاب اسلامی.

تأییدی صحت و اصالت نتایج

باسمه تعالی

اینجانب **حمیدرضا عبدی کفکوئی** به شماره دانشجویی **۹۹۰۱۸۴۵۳۶** دانشجوی رشته
فقه و جهانی حقوق اسلامی مقطع تحصیلی **کارشناسی ارشد** تأیید می‌نمایم که کلیه نتایج این پایان‌نامه براساس
حاصل کار اینجانب و بدون هرگونه دخل و تصرف است و موارد نسخه‌برداری شده از آثار دیگران را با ذکر
کامل مشخصات منبع ذکر کرده‌ام. در صورت اثبات خلاف مندرجات فوق، به تشخیص دانشگاه مطالبی با
ضوابط و مقررات حاکم (قانون حمایت از حقوق مؤلفان و قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار
صوتی، ضوابط و مقررات آموزشی، پژوهشی و انضباطی ...) با اینجانب رفتار خواهد شد و حق هرگونه
اعتراض درخصوص احقاقی حقوق مکتسب و تشخیص و تعیین تخلف و مجازات را از خویش سلب
می‌نمایم. در ضمن، مسؤلیت هرگونه پاسخگویی به اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی و مراجع ذی‌صلاح
(اعم از اداری و قضایی) به عهده‌ی اینجانب خواهد بود و دانشگاه هیچ‌گونه مسؤلیتی در این خصوص
نخواهد داشت.

نام و نام خانوادگی **حمیدرضا عبدی کفکوئی**

امضاء و تاریخ:

مجوز بهره‌برداری از پایان‌نامه / رساله

بهره‌برداری از این پایان‌نامه / رساله در چهارچوب مقررات کتابخانه و با توجه به محدودیتی که توسط

استاد راهنما به شرح زیر تعیین می‌شود، بلامانع است:

- بهره‌برداری از این پایان‌نامه / رساله برای همگان بلامانع است.
- بهره‌برداری از این پایان‌نامه / رساله با اخذ مجوز از استاد راهنما، بلامانع است.
- بهره‌برداری از این پایان‌نامه / رساله تا تاریخ ..... ممنوع است.

نام استاد یا اساتید راهنما: دکتر محمدحسن شیبانی فر

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۶/۲۰

امضا:

گواهی اصالت، نشر، حقوق مادی و معنوی اثر:

اینجناب **حمیدرضا عبیدی لنگرودی** دانش آموخته دوره کارشناسی ارشد رشته **فقه و جرائد حقوق اسلام**

به شماره دانشجویی **۹۹۰۱۸۰۴۵۳۶** مرکز **تولید علم** موارد سه گانه ذیل را گواهی می نماید:

- ۱- مطالب مندرج در این پایان نامه، نتیجه تحقیق شخصی بوده و چنانچه در نگارش و تدوین پایان نامه خود از فکر، ایده، نوشته و آثار افراد دیگری بهره گرفته ام یا نقل قول مستقیم یا غیرمستقیم متنی و مآخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد را بر عهده خویش دانسته و پاسخگویی آن خواهم بود.
- ۲- چنانچه براساس مطالب مندرج در پایان نامه خود قصد چاپ و انتشار مقاله، کتاب و ... را داشته باشم، استاد راهنما را مطلع نموده و با نظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب و هر نوع تولیدات علمی، به صورت مشترک مبادرت می نمایم.
- ۳- کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات، آزمایشات و نورآوری ناشی از تحقیق در موضوع این پایان نامه، به دانشگاه پیام نور تعلق دارد.

نام و نام خانوادگی **حمیدرضا عبیدی لنگرودی**

تاریخ و امضاء **۱۴۰۱/۰۶/۲۰**

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه پیام نور
پست
بستر عالی

دانشگاه پیام نور

تاریخ: .....

کاربرگ شماره ۲ (این کاربرگ تأیید لایحه از تکمیل موارد در سرپرگ...
رسمی اداری دانشگاه برینت گرفته شود. برینت این کادر الزامی
نیست: .....

۱۴۰۲/۰۶/۲۰

۱-۲۱۶۸۶۲۴۵۴

مرکز تهران جنوب

صور تجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

خانم/آقای حمیدرضا عبدی شماره دانشجویی ۹۹۰۱۸۴۵۳۶ رشته فقه و مبانی حقوق
با عنوان: بررسی جواز جاسوسی و حدود آن در فقه جعفری با تکیه بر فقهای متاخر

جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد دانشجو با حضور هیات داوران در مورخ ۱۴۰۲/۰۶/۲۰ ساعت ۱۱ صبح در محل
مرکز/واحد تهران جنوب برگزار و پس از ارزیابی توسط هیات داوران، نمره پایان نامه مذکور به شرح زیر تعیین شد:

درجه	نمره دفاع (از بیست)		
به عدد	۱۸		
به حروف	هجده		

امضا	محل خدمت	مرتبه دانشگاهی	نام و نام خانوادگی	هیات داوران
			دکتر: شیبانی فر	استاد راهنما
			دکتر: جعفری	استاد مشاور / راهنمای همکار
			دکتر: جمشیدی راد	استاد داور
			دکتر: ضلی زهر	نماینده تحصیلات تکمیلی

نمره دانشجو بر اساس بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های مربوطه در جلسه دفاع در تاریخ ۱۴۰۲/۰۶/۲۰ نهایی شده است.
مهر و امضای رئیس مرکز/واحد

تهران، خیابان انقلاب، خیابان استاد
نجات الهی، نرسیده به چهار راه
سپند، دانشگاه پیام نور مرکز تهران
جنوب، پلاک ۲۲۱

* مهر و امضای رئیس مرکز/واحد حداقل در یک نسخه جهت امور فایده‌التحصیلی و بارگذاری در گزارش ۱۷۰۰ سامانه گلستان الزامی است.

تلفن: ۰۲۱-۸۴۲۳۴۲۰۱
نمبر: ۰۲۱-۸۸۸۰۳۶۸۵
کد پستی: ۱۵۹۸۹۹۳۵۱۵
نشانی الکترونیکی:

تقدیم به ساحت مقدس:

حضرت ولی عصر علیه السلام

باشد که غنای دفتر خالی از معرفت و تهی از دانشم، روشن به نام مقدسش باشد.

تقدیر و تشکر

«من لم یشکر المخلوق، لم یشکر الخالق»

اینک به رسم ادب و احترام، از تمامی عزیزانی که من را در این مسیر یاری نمودند، از جمله پدر و مادرم و به طور ویژه همسر عزیزم تشکر می کنم که اگر زحمات و کمک های آنان نبود، اکنون در این موقعیت قرار نداشتم. همچنین مراتب سپاس و قدردانی خود را از اساتید بزرگواری که با راهنمایی های دلسوزانه و به اشتراک گذاشتن تجربیات شان، در افزایش سطح کیفی این پژوهش، نقش بسزایی داشتند، اعلام می دارم.

چکیده

پژوهش پیش رو، حول محور جاسوسی و حدود آن از دیدگاه قرآن، سنت و فتاوی فقهای متأخر با توجه به نیازهای روز است. در این پژوهش، تلاش بر این بوده تا ابتدا میزان اهمیت مباحث امنیتی برای مخاطب روشن و سپس مفاهیم این حوزه در فقه، در موقعیت های مختلف تبیین گردد. طبق نظر قرآن، تجسس از امور شخصی دیگران، حرام و دارای عقوبت خواهد بود. اما تجسس، همیشه با یک نیت صورت نمی گیرد. گاه تجسس برای اموری حیاتی از جمله نجات جان انسان ها، انجام می شود. گاه نیز حفظ حکومت اسلامی وابسته به انجام مأموریت های جاسوسی خواهد بود. آیا در دنیای امروز، با وجود روابط پیچیده بین المللی و سیاست های نه چندان دوستانه برخی از کشورهای استکباری، اسلام راهی برای مقابله و جلوگیری از نفوذ دشمنان با هدف تضعیف حکومت اسلامی، پیش بینی نکرده است؟ سیره معصومین (علیهم السلام)، به خوبی نشان می دهد، تجسس و جاسوسی اگر با نیت و اغراض شخصی صورت نگیرد و به منظور حفظ و تقویت اسلام و نجات جان انسان ها باشد، نه تنها مذموم نیست بلکه گاهی واجب خواهد بود. حتی گاهی ارتکاب فعل حرام در شرایطی استثنائی، برای حفظ کیان اسلام، ضروری است. از طرفی، اکثر فقها نیز معتقدند با توجه به اینکه برخی احکام در شرایط اضطراری قابل تغییر و تبدیل هستند، پس می توان برای تجسس و جاسوسی و به طور کلی اقدامات امنیتی، استثنائاتی قائل شد تا دست کارگزاران امنیتی برای مقابله با نقشه های شوم دشمنان برای ضربه زدن به حکومت اسلامی، باز باشد. البته همه این ها، شرایط خاصی دارد و مأموران امنیتی می بایست مطابق نظر و فتاوی فقها عمل کنند. این پژوهش بعد از تبیین نظر قرآن و سیره عملی معصومین (علیهم السلام)، به برخی مسائل مرتبط با سیستم اطلاعاتی و امنیتی و ابعاد و اهداف تشکیل آن پرداخته و سپس نظر فقهای متأخر که طبق نیازهای روز و شرایط دنیای امروز، مطرح گشته را بیان می دارد.

کلید واژه ها: جاسوسی، تجسس، امنیت، حکومت اسلامی، فقهای متأخر، قرآن و سنت

فهرست مطالب

عنوان

۱	فصل اول: کلیات
۲	۱-۱ مقدمه
۴	۱-۲ بیان مسئله
۵	۱-۳ اهمیت و ضرورت پژوهش
۵	۱-۴ پیشینه پژوهش
۷	۱-۵ اهداف پژوهش
۷	۱-۶ پرسش های تحقیق
۸	۱-۷ کلیات و مفاهیم
۸	۱-۷-۱ تجسس
۱۱	۱-۷-۲ سخن چینی
۱۲	۱-۷-۳ افشاگری
۱۳	۱-۷-۴ دروغ
۱۴	۱-۷-۵ توریه
۱۵	۱-۷-۶ تهمت
۱۷	۱-۷-۷ تقیه
۲۲	۱-۷-۸ غیبت
۲۹	۱-۷-۹ استراق سمع
۳۲	۱-۷-۱۰ مصلحت

۳۶	۱۱-۷-۱ تعریف احکام اولیه، ثانویه و حکم حکومتی.....
۴۲	۱۲-۷-۱ اضطرار.....
۴۵	۱۳-۷-۱ امنیت.....
۴۷	۱۴-۷-۱ اطلاعات و ضد اطلاعات.....
۴۹	نتیجه گیری.....
۵۰	فصل دوم: ساختار و اصول سیستم اطلاعاتی.....
۵۱	۱-۲ مقدمه.....
۵۲	۲-۲ جایگاه اطلاعات.....
۵۵	۳-۲ خصوصیات سازمان های اطلاعاتی در اسلام.....
۵۵	۴-۲ فلسفه وجودی سازمان های امنیتی.....
۶۰	۵-۲ ساختار اطلاعاتی.....
۶۷	۶-۲ مقایسه کار نظامی و اطلاعاتی.....
۶۷	۷-۲ حفاظت و پیشگیری.....
۷۴	۸-۲ جنگ روانی یا عملیات روانی.....
۷۹	۹-۲ افشاگری های مجاز.....
۸۰	۱۰-۲ افشاگری های قرآن.....
۸۳	نتیجه گیری.....
۸۴	فصل سوم: ابعاد و اهداف جاسوسی.....
۸۵	۱-۳ مقدمه.....
۸۶	۲-۳ جاسوسی.....

- ۳-۲-۱ اطلاعات..... ۸۷
- ۳-۲-۲ ضد اطلاعات..... ۸۷
- ۳-۲-۳ عملیات پنهان..... ۸۹
- ۳-۲-۴ نظر فقها..... ۹۰
- ۳-۳ جمع آوری اخبار..... ۹۲
- ۳-۴ اهداف کسب خبر..... ۹۸
- ۳-۵ عملیات فریب..... ۹۹
- ۳-۶ جاسوسی در صدر اسلام..... ۱۰۱
- ۳-۷ حفظ نظام و ضرورت وجود دستگاه‌های اطلاعاتی..... ۱۰۴
- ۳-۸ تبیین حکم ورود دستگاه‌های اطلاعاتی و مأموران آن‌ها به حریم خصوصی اشخاص..... ۱۰۵
- ۳-۹ جاسوسی سایبری و ضرورت مقابله با آن..... ۱۰۷
- ۳-۱۰ وظایف سازمان‌های جاسوسی در نظم بین الملل..... ۱۰۷
- ۳-۱۱ سازمان‌های جاسوسی معاند ایران و اسلام..... ۱۰۹
- نتیجه گیری..... ۱۱۱
- فصل چهارم: حدود جاسوسی با تکیه بر آراء فقها..... ۱۱۲**
- ۴-۱ مقدمه..... ۱۱۳
- ۴-۲ قاعده نفی سبیل..... ۱۱۴
- ۴-۳ استفاده از توریه..... ۱۱۴
- ۴-۴ دروغگویی و موارد جواز آن..... ۱۱۵
- ۴-۵ اهمیت و ضرورت تقیه..... ۱۱۶

۱۱۸.....	۶-۴ ارتکاب مقدمات حرام با هدف تجسس.....
۱۱۹.....	۷-۴ تجسس مشروع.....
۱۲۱.....	۸-۴ تجسس ناروا.....
۱۲۱.....	۹-۴ مصادیق و محدوده تجسس.....
۱۲۴.....	۱۰-۴ گستره نقض حریم خصوصی افراد توسط دستگاه‌های اطلاعاتی.....
۱۲۹.....	۱۱-۴ احکام ثانوی.....
۱۳۱.....	۱۲-۴ احکام ولایی.....
۱۳۳.....	۱۳-۴ اقدامات نظامی و امنیتی پیشگیرانه مبتنی بر حفظ نظام.....
۱۴۰.....	۱۴-۴ حکم جاسوس مسلمان در تجسس به سود و مصلحت کفر.....
۱۴۲.....	۱۵-۴ حکم جاسوس غیر مسلمان.....
۱۴۴.....	۱۶-۴ شکنجه کردن جاسوس و اعتبار اقرارات وی.....
۱۴۷.....	۱۷-۴ حکم تجسس به مصلحت اسلام.....
۱۵۳.....	۱۸-۴ یک اشکال و جواب.....
۱۵۶.....	نتیجه گیری.....
۱۵۸.....	فصل پنجم: جمع بندی.....
۱۵۹.....	جمع بندی.....
۱۶۴.....	پیشنهادات.....
۱۶۹.....	منابع.....

فصل اول

کلیات

۱-۱ مقدمه

تشکیل جوامع انسانی و پیچیده تر شدن روابط، منجر به تشکیل حکومت هایی در نقاط مختلف زمین شد. حکومت ها با توجه به نوع جهان بینی و ایدئولوژی خود قوانینی وضع می کردند. حاکمان گاه برای بهبود شرایط و رسیدن به وضعیت مطلوب، از دیگر حکومت ها در نوع قوانین و نحوه اجرای آن ها، الگو برداری می کردند. این امر گاهی به صورت آشکار و گاه نیز مخفیانه انجام می شد. رقابت بین قدرت های مختلف و حاکمان، نیاز به کسب اطلاعات از طرف مقابل را بیش از پیش پررنگ کرد. بنابراین حکومت های مختلف در صدد برآمدند تا شبکه ای از افراد مستعد و توانمند تشکیل دهند تا برای بدست آوردن اطلاعات مورد نیاز و البته جلوگیری از درز اخبار مهم از آنان یاری جویند. شبکه ای از افراد توانمند و معتمد که نوع و نحوه عملکرد آن ها منطبق بر قوانین حکومتی بود. یعنی حدود کار و وظایف آن ها و خط قرمزهای اخلاقی، بر اساس ایدئولوژی حاکم تعیین می گشت.

در دنیای امروزی، این مسائل بیش از پیش اهمیت یافته و ما شاهد این مسئله هستیم که کشورهای مختلف با جهان بینی های متفاوت، همواره در تلاش برای کسب خبر و اطلاعات سری و مهم از حکومت های مورد هدف هستند و برای رسیدن به مقاصد خود، تقریباً دست به هرکاری می زنند. از جمله استفاده از نیروهای نفوذی در بدنه دولت ها، مدیران میانی، کارمندان ادارات مختلف و به طور کل هرکسی که قابلیت پیشبرد اهداف آن ها را داشته باشد. آن ها برای انجام این کار، از حربه های مختلف استفاده می کنند. در طول تاریخ شاهد عملیات های پیچیده جاسوسی توسط سازمان های امنیتی و اطلاعاتی کشورهایی همچون انگلیس، شوروی و آمریکا، در نقاط مختلف دنیا مختلف بوده ایم.

حال باید ببینیم نظر اسلام درباره مسئله جاسوسی چیست؟ آیا نگاه اسلام به این مقوله نگاهی منفعلانه است یا در اینجا نیز مانند سایر مسائل، راهکارهایی را پیش روی ما قرار داده؟ در این پژوهش که شامل پنج فصل است، ابتدا نظر قرآن و سنت پیامبر ﷺ، بررسی شده، سپس نظر فقیهان شیعه بعنوان جمع بندی آمده است.

در فصل اول که «کلیات» نام گذاری شده، به بیان مفاهیم کلی مرتبط با موضوع پژوهش پرداخته‌ام.

در فصل دوم، «ساختار و اصول سیستم اطلاعاتی» مورد بررسی قرار گرفته تا با ساز و کار این نوع سیستم‌ها بیشتر آشنا شویم. در این فصل، آیات متعددی برای تبیین مسائل ذکر گردیده است.

در فصل سوم نیز تحت عنوان «ابعاد و اهداف جاسوسی»، با تکیه بر «سنت» به ابعاد امور امنیتی و اهداف این نوع سیستم‌ها و سازمان‌ها اشاراتی شده است.

در فصل چهارم، «حدود جاسوسی» با تکیه بر نظر فقهای متأخر مورد واکاوی قرار گرفته است. در این فصل، روشن می‌گردد که احکام ثانویه و مهم‌تر از آن حکم حکومتی، چه نقشی در حد و حدود انجام این نوع از عملیات‌ها دارد و مأموران اطلاعاتی برای کسب خبر و دفع خطر امنیتی، تا کجا می‌توانند پیشروی کنند.

فصل پنجم نیز با عنوان «جمع بندی»، شمایی کلی از نظر اسلام در رابطه با عملیات جاسوسی و امنیتی ارائه می‌کند و نتیجه پژوهش را تبیین می‌نماید.

۲- بیان مسئله

از جمله مسائلی که به قدمت حیات جوامع بشری مورد اهمیت بوده و همواره مورد بحث و بررسی قرار گرفته، مسئله امنیت است. امنیت رابطه مستقیمی با قدرت دارد و می‌توان گفت در پرتو اقتدار حکومت و ملت، امنیت در یک جامعه برقرار می‌شود. از جمله عوامل قدرت یک حکومت، تعامل صحیح با کشورهای دیگر و همچنین شناخت و آگاهی محیطی مناسب نسبت به مسائل آشکار و نهان است. با پیچیده شدن روابط بین ملت‌ها و دولت‌ها در سرتاسر جهان، تضاد منافع و همچنین داشتن ایدئولوژی‌های متفاوت نسبت به یکدیگر، بحث جاسوسی اطلاعات وارد ابعاد و مراحل جدیدی شده که نیاز است مورد بحث و بررسی قرار گیرد. امروزه سرویس‌های اطلاعاتی و جاسوسی در کشورهای معاند با توسل به شیوه‌های مختلف و به هر وسیله‌ای سعی در کسب اطلاعات از کشورهای دیگر از جمله ایران عزیز را دارند. با توجه به سابقه نامطلوب این سرویس‌های جاسوسی، نمی‌توان نسبت به این مقوله بی‌تفاوت بود و از کنار آن گذشت؛ چرا که امنیت ما در گرو تقویت سیستم‌های ضد جاسوسی و مقابله با اقدامات خرابکارانه آن‌هاست. نکته مهمی که در این رابطه باید به آن اشاره داشت این است که ما نیز باید از طرق مختلف به نقشه‌های شوم معاندین پی ببریم تا جلوی به خطر افتادن نظم و امنیت کشور را بگیریم و خصوصا حافظ جان و امنیت مردم باشیم.

لذا می‌بایست بررسی نمود که آیا دین اسلام مجوز انجام فعالیت‌هایی در جهت کسب اطلاعات را به ما داده است یا نه؟ به عبارتی دیگر آیا انجام فعالیت‌های جاسوسی برای حفظ جان و مال و امنیت سرزمین اسلامی مجاز است یا خیر؟ آنچه روشن است خداوند در آیه ۱۲ سوره مبارکه حجرات با عبارت «لا تجسسوا» ما را از تجسس نهی کرده است. اما باید دید آیا این حکم مطلق است یا در شرایطی خاص مجوز نقض آن از طرف شارع صادر شده است؟ در وهله‌ی بعدی می‌بایست بررسی نمود که تا چه حد دست ما برای مقابله و همچنین پیشگیری از جاسوسی سرویس‌های اطلاعاتی بیگانه باز است و ما تا کجا می‌توانیم برای کسب اطلاعات محرمانه و ضروری پیشروی کنیم؟ یعنی حدود انجام این فعالیت‌ها برای حفاظت از کیان اسلام

کجاست؟ آیا می توان برخی از احکام فقهی را در جهت حفظ منافع ترک کرد یا در هر صورت این کار جایز نیست؟ بررسی این پرسش ها و تبیین دیدگاه صاحب نظران می تواند افق جدیدی به روی ما باز کند تا ببینیم در حفظ منافع اسلام، چه چیزهایی از اولویت بیشتری برخوردار است.

۳-۱ اهمیت و ضرورت پژوهش

از آنجا که در طول تاریخ، کشور ما همواره توسط کشورهای استکباری مورد تهاجم (نظامی و غیر نظامی) بوده، بحث و تحقیق درباره امنیت از اهمیت ویژه ای برخوردار می باشد؛ خصوصا در نیم قرن اخیر که ملت بزرگ ایران جمهوری اسلامی را برای ادامه حیات این سرزمین برگزید، از همان ابتدا دشمنان سعی در ایجاد نا امنی، تفرقه و نفاق و تضعیف کشور داشته اند. آن ها به هر روشی متوسل می شوند تا بتوانند حاکمیت ایران را به انزوا بکشانند و افرادی باب میل خود را بر سر کار بیاورند. بحث نفوذ از ابتدای انقلاب مطرح بوده و هست. از طرفی نقشه های چندین و چند ساله دشمن بیانگر آن است که لحظه ای غفلت می تواند خسارات سنگینی به ملت بزرگ ایران تحمیل کند. بنابراین برای پی بردن به نقشه های شوم دشمنان و خنثی سازی آنها، باید شرایط و لوازمی فراهم نمود تا همواره یک گام از سرویس های جاسوسی بیگانه جلوتر باشیم. در همین راستا نیاز است احکام و شرایع و همچنین اخلاق اسلامی مورد توجه باشد و حد و حدود فعالیت های سازمان های اطلاعاتی برای عدم تعارض با شرع و اصول اخلاقی با توجه به آراء صاحب نظران روشن گردد.

۴-۱ پیشینه پژوهش

با توجه به اهمیت ویژه ای که امر امنیت و جاسوسی و رابطه و حدود آن دارد، مقالات متعددی در این رابطه نوشته شده و محققین زیادی این مسئله را مورد توجه قرار داده اند. کتابهایی نیز در این زمینه نوشته شده که هر کدام از آنها می تواند افق جدیدی از مبحث مذکور را پیش روی ما باز کند. از جمله آثار خوبی که در این زمینه به چاپ رسیده است: (۱) کتاب «مبانی فقهی جاسوسی و ضد جاسوسی» نوشته شیخ نجم الدین طوسی. ایشان این بحث فقهی را در بحث خارج فقه برای طلاب طی یک دوره درسی بیان نمودند و یکی از

شاگردان ایشان تقریر و تدوین اثر را بعهدہ گرفتند و سپس توسط استاد اصلاحاتی بر روی نوشته ها انجام شد و به چاپ رسید. ۲) کتاب «امنیت در قرآن و سنت» از مهدی عزیزان. ایشان در این کتاب آیات و روایات مرتبط با مسائل امنیتی را گرد آورده است و به مطالبی پیرامون موضوع پرداخته است. البته این کتاب با کوشش جمعی از نویسندگان گردآوری شده و با توجه به استناد به منابع دست اول و مختلف، از غنای بالایی برخوردار می باشد. ۳) کتاب «اطلاعات در اسلام» از محمدرضا رضوان طلب. سعی نویسنده بر این بوده تا با تبیین ساختار و جایگاه سیستم های اطلاعاتی، به ضرورت وجود اطلاعات در اسلام بپردازد و راهکارهایی در جهت بهبود فرایند جمع آوری اخبار به طرق مختلف در محدوده شرع و اخلاق بپردازد.

مقالاتی نیز در این باره نوشته شده از جمله ۴) مقاله «آثار قاعده حفظ نظام» از محسن ملک افضل اردکانی. ایشان در این مقاله به مسائلی پیرامون حفظ امنیت نظام و اولویت ها و جایگاه آن در شرع پرداخته اند و احکام مربوط به تحرکات امنیتی را در احکام اولی و ثانوی و تاثیر آن بر حکم ولایی تشریح می کند. ۵) مقاله «جایگاه مصلحت در فعالیت های جاسوسی» از سیدسجاد ایزدهی. نویسنده در این مقاله به اهمیت مصلحت در فعالیت های جاسوسی با محوریت تبدیل احکام اولی به ثانوی و همچنین حکم حکومتی می پردازد. تنها پایان نامه ای که بنده یافتیم ۶) «مشروعیت جاسوسی در فعالیت های اطلاعاتی از منظر حقوق و فقه مذاهب اسلامی» از افشین حاتم زاده است. او در این تحقیق جاسوسی و جایگاه آن در فقه و ابعاد مختلف آن را به طور مفصل مورد بررسی قرار داده.

سایر پایان نامه هایی که به جاسوسی پرداخته، از جنبه جرم انگاری می باشد نه آشنایی با سیستم اطلاعاتی در اسلام. فلذا از این جهت از این پایان نامه ها مطلبی در اینجا ذکر نشده.

اما می توان گفت وجه تمایز پایان نامه پیش رو این است که با نگاهی جامع به فرایند و ساز و کار سیستم اطلاعاتی در اسلام، به بررسی اینگونه فعالیت ها در زمان حیات پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه هدی علیهم السلام پرداخته و محدودیت ها و چهارچوب عملی اقدامات امنیتی را روشن کرده است. در این پایان نامه ساختار کلی سیستم